

Graag wil ik een korte inleiding aan deze catalogus vooraf laten gaan, omdat het voor een toeschouwer prettig is door persoonlijke opmerkingen van de schilder vertrouwd te raken met de achtergrond en het streven van de kunstenaar.

Enkele vragen zijn mij steeds opnieuw gesteld. Zoals: hoe oud was je toen je begon, uit watvoor milieu kom je, welke opleiding heb je gehad en sedert ik oud ben: werk je nog?

Als begindatum van het schilderen noemde ik de tijd dat ik naar de Rijks-academie voor Beeldende Kunsten ging, de vraag over het milieu liet ik alleen op het ouderlijk huis slaan en op de vraag "werk je nog" antwoordde ik slechts: "ik ben net begonnen".

De belangstelling van de vraagsteller werd tekort gedaan. Ik vertelde bv. niet wat ik dacht van de ambachtelijke opleiding, of je door schoolse studie dichter bij je doel komt of juist niet.

Deze onvolledige antwoorden waren voor mij onbevredigend en wekten mijn wrevel op. Daarom wil ik trachten het op papier duidelijker te doen.

In de eerste klas van de lagere school zag ik een tekening van een meisje, die ik zo prachtig vond, dat ik ontroerd was en de begeerte mij aange-raakt had ook zo mooi te tekenen. Ik werd me bewust dat ik dat ook kon. Van toen af ben ik veel gaan tekenen. Schoolplaten copiëren deed ik graag. Aanvankelijk alleen zwart-wit. Al gauw kreeg ik een waterverfdoosje waar-mee ik in kleur kon werken.

Het door mij bewonderde tekenaresje haalde de tweede klas niet. Het meisje was ziek geworden en een poosje later vertelde de juffrouw dat ze gestor-ven was. Het gaf mij een schok. Als ik aan haar dacht kwam ik in een me-lancholische stemming.

Vele jaren later kwam ik te weten dat jonge kunstenaars gesneuveld waren in de oorlog van '14 - '18. Hetzelfde gevoel van melancholie overviel mij weer. Ik werd me toen bewust van de wil tot bestendigen van die waarden in het leven welke een gelukkiger en betere inhoud aan het aards bestaan kunnen geven.

Een andere stimulans in die eerste periode was mijn contact met een kleine verzamelaar van schilderijen. Naast ons huis was een winkeltje van heren-hoeden, zaakjes die men nu niet meer vindt. Voor een kind was er weinig te beleven aan de étalage. Ik zou dan ook nooit met de eigenaar in aanraking zijn gekomen als hij er niet door een toeval achter was gekomen dat ik van tekenen en schilderen hield.

Een enkele maal vermocht hij met zijn bescheiden middelen zijn collectie uittebreiden. Bij de aankoop van een nieuw doekje werd ik onmiddellijk gewaarschuwd. Met groot enthousiasme werd ik aangesproken en kreeg dan te horen, dat er een nieuw en mooi schilderij was bijgekomen en dat ik dat direct moest komen zien.

In een kleine kamer, waarvan de wanden geheel bedekt waren met zijn collec-tie, stond dichtbij het raam op een schildersezel zijn nieuwe aanwinst. Het kunstwerk was op deze wijze op zijn voordeligst te zien, een voorrecht van de juist aangekochte.

Mij werd aangeraden - ja eigenlijk meer bevolen - een behoorlijke distantie te nemen, van mijn hand een koker te maken voor mijn oog, zodat het schil-derij een omlijsting kreeg door de schaduwrand die mijn hand vormde.

Vervolgens noemde hij mij de kwaliteiten van het doek, die afhankelijk van het onderwerp, de schone werking van het licht, de compositie van een stilleven of het menselijke in de figuurschildering betroffen.

Zijn slotwoorden waren na iedere beschouwing dezelfde. Kort en harts-tochtelijk kwamen de woorden als een formule: "er zit leven in".

Als ik het winkeltje verliet onder de invloed van de werking van het schilderij kwam de buitenwereld mij vreemd voor, een wereld vol mensen die gespeend waren van gevoel voor schilderkunst.

Dit beeld van het zien van schilderijen samen met deze verzamelaar met zijn persoonlijke opmerkingen, in het interieur zoals ik dat beschreven heb en met de manier van kijken zoals hij me dit geleerd had, is in mij blijven leven als een tableau vivant.

Dit tableau vivant is voor mij een symbool gebleven van de juiste manier van onderlinge overdracht tussen de amateur - de man die passief kunst geniet - en de schilder.

Het milieu waarin ik mijn prille jeugd doorbracht was 19de eeuws, d.w.z. de mentaliteit van mijn ouders. We woonden in de Jordaan en leefden streng afgesloten van de buitenwereld. Mijn ouders behoorden tot die stille armen voor wie het moeilijk was de hand op te houden. Hun levenshouding was fatalistisch. Mijn moeder aanvaardde haar lot met gelatenheid. Haar reactie op beter gesitueerde mensen was, dat de rijke mensen ook wel hun trekken thuis zouden krijgen.

Kerks waren mijn ouders niet. "Als je maar fatsoenlijk leeft heb je geen kerk nodig".

Artistiek waren mijn ouders geenszins. Van een gunstige, stimulerende invloed op mijn loopbaan als kunstenaar was dan ook geen sprake.

Kunstschilderen is alleen geschikt voor rijke jongens, vonden mijn ouders. Arme jongens moesten beschikken over een bijzonder sterke gezondheid om niet door gebrek aan de nodige voeding jong te sterven.

Na de lagere school moest ik meehelpen de kost te verdienen. Twee van de drie zusjes werkten al buitenshuis.

Ik werd verhuurd aan een schoenenmagazijn als loopjongen. Mijn beloning was 1 gulden per week. Een inkomen dat men in die tijd niet moest onderschappen. Je kon er zeker een dag van rondkomen, zelfs met een gezin.

Na wikken en wegen werd mijn tweede betrekking jongmaatje bij een huis - en decoratieschilder. Mijn loon werd 1 gulden 50 per week.

Mijn werk bestond uit het dagelijks schoonmaken van de fiets van de baas en verder het draaien van een wiel om loodwit fijn te wrijven. Ik dacht hierbij aan Michiel de Ruyter, die hetzelfde lot getroffen had. Hij scheen bij het draaien een ondragelijke smart te hebben geleden en toen nog verwijderd te zijn geweest van het "heerlijke" matrozenleven.

Ik wist toen al dat ik schilder wilde worden, kunstschilder. Deze harte-wens scheen alsnog niet in vervulling te kunnen gaan.

Mijn baas zorgde ervoor dat ik een avondambachtschool kon volgen. Omdat ik leerling huis- en decoratieschilder was kreeg ik maar één avond les in handtekenen. Handtekenen was het letterlijk. Cirkels, vierkanten, rechthoeken moesten uit de hand getekend worden met contouren overal even dik. Later inkleuren met waterverf die zuiver egaal moest worden.

De overige vier avonden van de cursus moest ik wijden aan mijn vak: letterschilderen, hout en marmer imiteren e.d. . Er werd op deze school goed onderwijs gegeven. Ons werd handvaardigheid en geduld bijgebracht, twee belangrijke kwaliteiten in iedere richting van de schilderkunst. In de volgende klassen leerde ik naar gipsmodellen tekenen met houtskool, conté en Oostindische inkt. Ook de techniek van aquarelleren en etsen werd ons bijgebracht.

Ik ben altijd dankbaar gebleven voor deze opleiding. Met de kennis daar opgedaan heb ik later met succes toelatingsexamen kunnen doen voor de Academie - Als 12 jarige jongen kwam ik dagelijks langs de academie op weg naar een vrouwtje om een pannetje soep te brengen. Toen wist ik al met zekerheid dat ik daar als 19 jarige als leerling zou komen en tevens dat het soort onderwijs me niet zou bevallen, wat precies zo is uitgekomen - .

Twee vrienden die van invloed zijn geweest op mijn persoonlijke ontwikkeling wil ik hier noemen. De eerste was Henk Henriët, een jongen uit de buurt. Wij trokken met elkaar op vanaf de lagere schoolleeftijd. Henk was een typische autodidact, die zich veel spontaner in tekenen kon uitdrukken dan ik, evenals in zijn omgang met mensen. Hij was een veelbelovend kunstenaar, die zich vooral verrassend uitte in de beeldhouwkunst. In de laatste oorlog werd hij door de Duitsers gegrepen en keerde niet terug. De tweede vriend was Jan C.A.W. Mulder. Zijn sterke concentratie om de kleur tot grote helderheid te brengen bewonderde ik. Door zijn kritische geest was ik zeer geboeid en ik waardeerde de grote eerlijkheid waarmee hij zijn oordeel over mijn werk uitte. Ook hij werd gearresteerd door de Duitsers, maar overleefde het concentratiekamp. Hij vestigde zich na de oorlog in Zweden, waar hij veel succes heeft gekregen.

De bestaansstrijd tijdens de oorlog '14-'18 spitste zich toe voor de kleine man. Het eten werd onbetaalbaar, het voedsel werd aan Duitsland verhandeld. Een kleine groep, de O.W.'ers kon zich sterk verrijken. De heersende moraal was sterk materialistisch, de houding van de O.W.'ers werd officieel niet afgekeurd. Voor kunstzinnige zaken was nu helemaal geen aandacht meer. Voor mij was het in die tijd moeilijk om me te ontplooiën. De strijd om het bestaan was zo groot, dat er weinig tijd overbleef voor verdere ontwikkeling als schilder.

Het huisschildersbedrijf ging over op de fabricage van verven. Mijn ouders besloten toen voor mij dat ik diamantbewerker moest worden. Dat was in 1918. Ik beloofde nog één jaar te zullen gaan verdienen, waar ik mij ook aan gehouden heb.

De sfeer en het systeem van werken op de diamantslijperij is mij altijd als een prettige ervaring bijgebleven. De mensen konden er op een laag garantiesysteem werken, zodat er tijd beschikbaar kwam voor studie in andere richtingen, zoals medicijnen, talen, muziek enz. . Kwam men boven het garantieloon gedurende enkele dagen dan kon men vrije dagen opnemen.

Zolang ik leerling was verdiende ik niets, maar toen ik na een half jaar het vak onder de knie had, verdiende ik voor die tijd veel geld, 50 gulden per week. Dit was van belang voor thuis. Voor mijzelf echter waren de menselijke contacten het belangrijkste. Door de gesprekken daar kreeg ik meer inzicht in oude culturen en maatschappelijke verhoudingen. Bedelaars, muzikanten, waarzeggers, mensen die revolutionaire tractaatjes wilden verspreiden enz. kwamen de slijperij binnen lopen.

Mijn ouders hadden verwacht dat ik had zullen blijven, verwend door het hoge loon en misschien ook uit eerbij, maar dat was niet het geval. Na ruzie hierover heb ik het ouderlijk huis verlaten. Ik was toen 19 jaar. De jaren dat ik in loondienst werkte, beschouw ik niet als verloren jaren, omdat de omgang met velerlei mensen mij begrip bijbracht van de tijd waarin ik leefde.

Toen begon mijn studie aan de Academie. Ik moest rondkomen van een subsidie van 100 gulden per jaar, wat onmogelijk was. Ik verdiende wel wat bij als babysitter, waarbij ik ook een maaltijd kreeg, zodat ik me net kon handhaven. Ik had een zolder om te werken, huur 1 gulden per week, waar ik stiekem bleef slapen.

Om allerlei redenen heb ik de academie niet afgemaakt. Ik ontwikkelde me verder als autodidact, werd lid van verenigingen, zoals van de Onafhankelijken en de Brug. Daar deed ik mee aan exposities, terwijl ik ook particulier tentoonstellingen hield, o.a. bij van Lier en Buffa. Verder nam ik deel aan groepstentoonstellingen in het buitenland, die georganiseerd werden door het Rijk. Mijn werk werd goed ontvangen.

's Avonds ging ik met een portefeuille met grafisch werk naar mensen, van wie ik mocht verwachten, dat ze iets zouden willen kopen.

In die televisieloze tijd waren de mensen soms blij met een bezoekje van een malle artiest.

In die tijd kwam de kennismaking met Jan Mulder - die ik al genoemd heb - waaruit een vriendschap voor het leven groeide.

De schilders Cézanne en van Gogh trokken mij bijzonder aan door hun wijze van werken en zien. Ik volgde de diverse stromingen in de kunst met aandacht. Het voert echter te ver om daar verder op in te gaan.

De hele periode tussen de twee wereldoorlogen voerde ik een zware bestaansstrijd voor mijn gezin. Sociale voorzieningen waren er nauwelijks. Ik zal hier niet over uitwiden, dit kleine stukje kan geen autobiografie worden. In de oorlogsjaren 1940-45 ruilde ik vaak werk tegen voedsel.

Na de oorlog kon ik me beter handhaven. Ik kreeg portretopdrachten, verkocht op tentoonstellingen en kon, zo nodig, een beroep doen op de Beeldende Kunstenaarsregeling.

De laatste vraag: "werk je nog", werd door mij wat geprikkeld beantwoord met "ik begin pas". Met deze woorden bedoelde ik niet te doen voorkomen dat ik zou beschikken over de eeuwige jeugd. - Een staat van leven overigens die ik niet zou verkiezen - .

Veel kunstenaars hebben juist op hoge leeftijd werken gemaakt die tot hun topprestaties behoren. Een prachtig voorbeeld hiervan is Frans Hals, die misschien zijn mooiste werk de Regenten geschilderd heeft toen hij boven de tachtig was.

In de fase, waarin ik nu verkeer, schilder ik vooral intuïtief, niet w in de eerste plaats leunend op technisch kunnen, maar vooral in een zo direct mogelijk contact met het onderwerp. Het gaat mij om de essenties zonder bijkomstigheden.

Innerlijke vernieuwing van de kunstenaar moet doorlopend plaats vinden als het goed is, anders wordt hij een zwakke navolger van zichzelf.

Zolang hij daartoe in staat is zal hij vanzelfsprekend de behoefte voelen om te werken.

Het hier tentoongestelde laat zien dat ik niet op één bepaald onderwerp ben ingesteld, maar dat ik zowel landschap, stilleven, dier, rotsen, zee als de mens tot onderwerp heb.

Rotsen, langs de kusten in het bijzonder, boeien mij sterk. Het is alsof zij vele geheimen herbergen van het heelal, die zij slechts prijs willen geven aan ingewijden. Zij hebben in alle tijden op de verbeelding van de mens gewerkt.

Ik kan me goed verplaatsen in de mentaliteit van primitieve volken die in rotsen woonplaatsen van geesten zagen. Ik beschouw dit niet als bijgeloof. Analoog is voor mij het geloof in bezielde stof, waar ik zelf in geloof. De houding van de mens ten opzichte van de natuur bepaalt voor mij of iemand gelovig of bijgelovig is. Ontbreekt het aan verwondering en eerbied voor het geschapene dan noem ik het bijgeloof.

Het dier treft mij vaak door het sterke gevoelsleven dat uit zijn ogen straalt. Deze expressie vind ik te vergelijken met die van de mens. De uitstraling van boom, plant en bloem geeft mij het gevoel vrienden in mijn omgeving te hebben.

Samenvattend kan ik zeggen dat ik streef naar een levenshouding waarin ik mij één voel met de natuur in al zijn verscheidenheid. Ik hoop dat ik er in geslaagd ben dit zichtbaar te maken in mijn werk.

Gerard Sluyter